2.
Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk

Példaszöveg: Szent János Apostol Jelenéseinek könyve, 21:9-23. Az új Jeruzsálem (részlet)

BODA I. KÁROLY—B. PORKOLÁB JUDIT

Tartalmi összefoglaló:

A tanulmányban a *Jelenések könyve* egy kiválasztott részletének koreferenciaelemzését végezzük el. Az elemzés során a kiválasztott szövegrészlet szövegmondatait önálló információs egységekké egészítjük ki, majd a szövegrészlet kulcsfogalmaihoz koreferenciaindexeket rendelünk. A koreferenciaindexekkel azonosított fogalmak közül néhány tartalmi szempontból meghatározó jellegű fogalmat külön is értelmezünk. Ennek során rámutatunk a *Jelenések könyvének* és a *Szent Biblia* Ószövetségi és Újszövetségi könyveinek összefüggéseire is. A koreferenciaindexek és az ezekkel kiegészített szövegmondatok összefüggését a vizsgált szövegrészletben egy gyakorisági mátrix elkészítésével szemléltetjük, amely lehetővé teszi a koreferenciaindexekkel azonosított fogalmak összehasonlítását és kapcsolatrendszerének áttekintését.

I. Bevezetés

A Biblia utolsó könyve *János Apokalipszise*, a *Jelenések könyve*. A *Világirodalmi lexikon* szerint (Világirodalmi lexikon 5. 1977: 533-534) a könyv szövege nem egységes, János szerzősége vitatható; neve pszeudonim, a mű a pszeudoepigrafikus irodalom körébe sorolható. Műfaja levélforma, köszöntővel indít és búcsúzóval zár. A lexikon kiemeli a látomás szerepét, a prófétai elhivatottságot, és megemlíti az ókori joggyakorlat hatását a műben. Kitér arra is, hogy a képzőművészeteknek állandó témájává vált a könyv napjainkig. A mű egyes részeiben — észrevételezi —, a számmisztika dominál: a hetes, a hármas szám.

Nem említi viszont a lexikon a 12-es szám szimbolikus jelentését, ill. e szám többszörösének mitikus jellegét. Részletünk elemzése közben, ebben is, másban is — anélkül, hogy vitáznánk e rendkívül tárgyilagos bemutatással — kitérünk olyan részletekre is, amelyek más szempontból közelítik meg a művet, és kiegészítik a lexikon szócikkét.

A lexikon alapján a mű három részből áll:

- A híres patmoszi látomás, utalás a prófétai hivatásra (I.);
- A hét levél a hét ázsiai eklézsiához (II.);
- Az utolsó ítélet látomássorozata (III.).

Ellentétben a lexikonnal, mi külön részként vesszük az ítélet utáni jövőképet, az új Jeruzsálem eljövetelét, ill. a szent város leírását (IV). Itt található, ebben a városban az élet fája, mely a megbocsátást, s az örök élet elnyerését jelenti. Ebből a részből választottuk ki az elemzendő szövegrészletet is. Fontosnak tartjuk ugyanis, hogy részletünk már nem a pusztulás apokalipsziséhez tartozik, hanem olyan látomás, amely pozitív kicsengésű a j ó k számára. Ez azért is fontos, mert az a p o k a l i p s z i s szónak kibővíti a III. részben kiteljesedő jelentését ('végítélet', 'világ vége'): a p u s z t u l á s jelentése mellett a jövő képét az emberiség számára előnyösen módosítja.

II. A kiválasztott szöveg, a teljes Jelenések könyve és a Biblia összefüggése intertextuális szempontból

Elemzésre a *Jelenések könyve* negyedik részéből azt a részletet választottuk, amelyikben János próféta az utolsó ítélet után reménységet ad az egyház híveinek: látomásában minden elpusztult, szárazföld és tenger, a gonoszok — élők és holtak közül —; a feltámadottak és még élők között viszont azok megmenekültek, akiknek a homlokán ott volt Isten pecsétje, akiket az Isten kiválasztott.

Részletünk:
Ve: *Szent János Apostol Jelenéseinek könyve. 21:9-23. Az új Jeruzsálem (részlet)*

> [9]És hozzám jöve egy a hét angyal közül, akinél az utolsó hét csapással teli csészék voltak, és így szóla hozzám, mondván: Jöjj, és megmutatom neked a menyasszonyt, a Bárány jegyesét. [10]És lélekben elvive engem egy nagy és magas hegyre, és megmutatá nekem a szent várost, Jeruzsálemet, mely a mennyből szállott alá Istentől, [11]melyben Istennek fényessége volt, és világossága hasonló a drágakőhöz, a kristálytiszta jáspishoz. [12]És nagy és magas fala volt, tizenkét kapuval, és a kapuk fölött tizenkét angyal; és nevek fölírva, melyek Izrael fiai tizenkét törzsének nevei. [13]Keletről három kapu, és északról három kapu, és délről három kapu, és nyugatról három kapu. [14]És a város falának tizenkét alapköve vala, és azokon a Bárány tizenkét apostolának tizenkét neve. [15]És aki velem beszélt, arany mérőnádat tarta *kezében*, hogy megmérje a várost és annak kapuit és falát. [16]És a város négyszögű területen épült, és hossza annyi, mint szélessége; és megméré a várost az arany náddal: tizenkétezer stadion; és hossza és magassága és szélessége egyforma. [17]És megméré annak falát: száznegyvennégy könyök, ember, vagyis angyal mértéke szerint. [18]És falának anya-

ga jáspiskő vala; maga a város pedig színarany, tiszta üveghez hasonló. [19]És a város falának alapkövei minden drágakővel ékesek. Az első alapkő jáspis, a második zafír, a harmadik kalcedon, a negyedik smaragd, [20]az ötödik szárdonix, a hatodik kárneol, a hetedik krizolit, a nyolcadik berill, a kilencedik topáz, a tizedik krizopráz, a tizenegyedik jácint, a tizenkettedik ametiszt. [21]És a tizenkét kapu tizenkét drágagyöngy, egyenkint; és egy-egy kapu egy-egy drágagyöngyből álla; és a város utcája színarany, mint az átlátszó üveg. [22]És templomot nem láték abban, mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány. [23]És a városnak nincs szüksége sem a napra, sem a holdra, hogy abban világítsanak, mert Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány. (KÁLDI ford. 1946)

A kiválasztott szövegrészlet a szövegmondatok jelölésével:

Ve: [K00]*Szent János Apostol Jelenéseinek könyve. 21:9-23. Az új Jeruzsálem (részlet).*

[K01][9]És hozzám jöve egy a hét angyal közül, akinél az utolsó hét csapással teli csészék voltak, és így szóla hozzám, mondván: **[K02]**Jöjj, és megmutatom neked a menyasszonyt, a Bárány jegyesét. **[K03]**[10]És lélekben elvive engem egy nagy és magas hegyre, és megmutatá nekem a szent várost, Jeruzsálemet, mely a mennyből szállott alá Istentől, [11]melyben Istennek fényessége volt, és világossága hasonló a drágakőhöz, a kristálytiszta jáspishoz. **[K04]**[12]És nagy és magas fala volt, tizenkét kapuval, és a kapuk fölött tizenkét angyal; és nevek fölírva, melyek Izrael fiai tizenkét törzsének nevei. **[K05]**[13]Keletről három kapu, és északról három kapu, és délről három kapu, és nyugatról három kapu. **[K06]**[14]És a város falának tizenkét alapköve vala, és azokon a Bárány tizenkét apostolának tizenkét neve. **[K07]**[15]És aki velem beszélt, arany mérőnádat tarta *kezében*, hogy megmérje a várost és annak kapuit és falát. **[K08]**[16]És a város négyszögű területen épült, és hossza annyi, mint szélessége; és megméré a várost az arany náddal: tizenkétezer stadion; és hossza és magassága és szélessége egyforma. **[K09]**[17]És megméré annak falát: száznegyvennégy könyök, ember, vagyis angyal mértéke szerint. **[K10]**[18]És falának anyaga jáspiskő vala; maga a város pedig színarany, tiszta üveghez hasonló. **[K11]**[19]És a város falának alapkövei minden drágakővel ékesek. **[K12]**Az első alapkő jáspis, a második zafír, a harmadik kalcedon, a negyedik smaragd, [20]az ötödik szárdonix, a hatodik kárneol, a hetedik krizolit, a nyolcadik berill, a kilencedik topáz, a tizedik krizopráz, a tizenegyedik jácint, a tizenkettedik ametiszt. **[K13]**[21]És a tizenkét kapu tizenkét drágagyöngy, egyenkint; és egy-egy kapu egy-egy drágagyöngyből álla; és a város utcája színarany, mint az átlátszó üveg. **[K14]**[22]És templomot nem láték abban,

mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány. **[K15]**[23]És a városnak nincs szüksége sem a napra, sem a holdra, hogy abban világítsanak, mert Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány.

A részlet számunkra tartalmi és formai szempontból egyaránt fontos: részben mert reményt ad — s nem akármilyen reményt — egy új életre az utolsó ítélet, az apokaliptikus pusztulás után, részben, mert ez az új élet egy olyan város képében mutatkozik meg, amelynek a leírása konkrét, magán viseli az ókori emberek véleményét az arányokról és a szimmetriáról. (Az ókori ember szerint az olyan építmény, amelynek minden oldala egyforma, az maga a tökéletesség). A kor értékszemléletére, gondolkodására jellemző példákat is kapunk a különböző jelképekben: pl. drágakövek, számok. A látomásban megjelenő város mindamellett a hétköznapi (akár ókori, akár újkori) gondolkodástól gyökeresen különböző jelkép- és kapcsolatrendszerrel bővíti a világról alkotott felfogásunkat, aminek egyes részleteit a vizsgált szövegrészletben kívánjuk kimutatni.

Egy további fontos megközelítési szempont volt számunkra az Ószövetség és az Újszövetség könyvei közötti szintézis kérdésének vizsgálata a vizsgált szövegrészleten belül. A szintézis kérdését a *Biblia* teljes szövegének és a *Jelenések könyvé*nek az összehasonlítása alapján is megközelíthetjük. Néhány példa erre:

- a legtöbb eleme a Jelenéseknek a zsidó apokalipszisből ered (pl. Góg és Magóg említése, Ezékiel könyvének 26. és 38-39. fejezete; Ezra 4. könyve);
- *Jeremiás könyve* 31.31 fejezete prófécia egy új szövetségről; ez nem a régi, megszegett — írja —, hanem új, a szívekbe vésett; ugyanígy *Ésaiás*, ill. *Izaiás könyvé*nek is vannak hasonló részletei, a *Jelenések könyvé*nek szintén;
- a *Holt-tengeri tekercsek* között talált irat, a *Fény fiainak harca a Sötétség fiai ellen* érintkezik sok tekintetben János *Apokalipszis*ével (ez szerepel a lexikon fent említett szócikkében is);
- a nevek közül Abaddon, az alvilágon uralkodó angyal (Jel. 9,11.) az Ószövetségben is előfordul, a holtak hazáját jelenti (Jób. 26,6. Zsolt. 88,11.);
- Ezékiel próféta könyvében négy szárnyas állat hordozza Isten trónját (Ez. 1,5-28.; 10,1-22.); a Jelenések könyvében négy élőlény veszi körül Isten trónját (15,7.);
- Miután Mózes könyvében, a Genezisben az ember szakított a tudás fájáról, az Úr kiűzte a Paradicsomból. Nem ehettek az élet fájáról (1Móz 2,9; 3,22.). Ezékiel próféta látomásában Isten országában olyan fákról szól, amelyek havonta teremnek gyümölcsöt, és levelüknek gyógyító ereje van (Ez 47,12.). Ugyanez található a Jelenések könyvében (22,2.). Itt van az élet vizének folyója „mely tizenkét gyümölcsöt terem, minden egyes hónapban meghozván a maga gyümölcsét". A tizenkettes szám egyébként a számok szimbolikájával függ össze, amely szövegrészletünkben is jelen van.

A bibliai szakirodalom *Ezékiel könyvé*hez hasonlítja a *Jelenések könyvé*t, amellyel több ponton is megegyezik. Ez tartalmilag alátámasztja az Ószövetséggel való szoros kapcsolatot, de a *Jelenések könyve* műfajilag is szorosan kapcsolódik az Ószövetséghez. Másrészt vélhetően nem véletlenül került az egész *Szent Biblia* végére: „Szintézist" teremt az Ó- és az Újszövetség között. Már a Kr. u. 160 körüli időktől foglalkozik az egyházi irodalom e két szent könyv összefüggéseivel, tehát ez a megközelítési szempont, amit a szövegelemzéshez választottunk, nem új keletű.

III. Szövegértelmezés a koreferenciális elemek és kifejezések, valamint a koreferenciarelációk elemzése alapján

A kiválasztott szöveg elemzése szövegmondatonként (az elemzés során alapul vettük PETŐFI S. JÁNOS Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk c. tanulmányát, l. PETŐFI 1998):

[K00]Az új Jeruzsálem

[K01]És hozzám jöve egy a hét angyal közül, akinél az utolsó hét csapással teli csészék voltak, és így szóla hozzám, mondván:

[K01/&vb]:

És hozzám *(Jánoshoz)* jöve egy^a^hét^angyal^közül, akinél *(az angyalnál)* az utolsó^hét^csapással^teli^csészék voltak, és így szóla *(az angyal)* hozzám *(Jánoshoz)*, *(az angyal)* mondván:

Kommentár:

A „K01" szövegmondat a kettőspontig tart. A kiválasztott szövegrészletben részint helyzete, részint információgazdagsága miatt kulcsszerepet tölt be. A szövegmondat nélkülözhetetlen láncszem egyrészt a kiválasztott szövegrészlet előzményeivel létesített kapcsolat, másrészt pedig a szövegrészlet következő szövegmondatainak előkészítése szempontjából. Éppen emiatt a szövegmondathoz — a formális elemzése után — értelmezést is fűzünk.

A szövegmondatot önálló információs egységgé kiegészítő, zárójelek között megadott (dőlt betűtípussal szedett) verbális kifejezések elég nyilvánvalóak; ugyanígy a konkatenációjellel (^) összekapcsolt összetett kifejezések konstrukciója sem igényel különösebb kommentárt. Annál érdekesebb viszont a szövegmondat vizsgálata koreferenciális elemei szempontjából.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:

i01 = Szent János Apostol, a Jelenések könyvének szerzője (ld. az „Értelmezés"-t),

i02 = a Jánoshoz jövő angyal: „egy a hét angyal közül, akinél az utolsó hét csapással teli csészék voltak”,
i03 = az „utolsó hét csapással teli” csészék.

Ezekkel kiegészítve a „K01” szövegmondatot:
[K01/&ind]:
És hozzám**[=i01]** jöve[i02] egy^a^hét^angyal^közül**[=i02]**, aki[i02]nél az utolsó^hét^csapással^teli^csészék**[=i03]** voltak[i03], és így[K02] szóla[i02] hozzám[i01], mondván[i02|„K02”]:

Innen jól látszik, hogy a **hozzám** kétszeri megismétlése a mondategységeken belül anaforikusan utal Jánosra, a *Jelenések könyvé*nek szerzőjére. Jánoshoz szorosan kapcsolódnak a **jöve** és a **szóla** állítmányok, sőt implicite a **mondván** is, de ezt a kapcsolatot a koreferenciaindexekkel kiegészített szövegmondat explicite nem tartalmazza: a ’*vki* jöve *vkihez*’, ’*vki* szóla *vkihez*’, és ’*(vki)* mondván *vmit vkinek*’ szerkezetek esetében csak a *vki* (alany) és *vmit* (tárgy) mondategységeket tüntetjük fel. Utóbbi jól láthatóan a következő, „K02” szövegmondat, amelynek kódját (idézőjelek között) a „|” jel után koreferenciaindex-funkcióban használjuk; ez explicit módon kifejezi — az implicit koreferencia relációkhoz képest nagyon erősen — a „K01” és „K02” szövegmondatok közötti kapcsolatot. Az **így** jelentése a szövegmondatban ’ezt’, ezért szerepeltetjük mellette a következő szövegmondatra utaló „K02” kódot.

Az **utolsó hét csapással teli csészék** a kiválasztott szövegrészletben nem fordulnak többször elő; viszont koreferenciaindexekként való kiválasztásukat indokolja az, hogy a kiválasztott szövegrészletet előzményeivel — a *Jelenések könyvé*nek az utolsó ítéletet leíró látomássorozatával — hozzák koreferenciális kapcsolatba (Jel 15,5..8).

*Értelmezés (**i01**):*

Elképzelhetünk mind az egész könyvben, mind az általunk értelmezett részletben egy olyan k i n y i l a t k o z t a t á s t (az angyal ugyanis Isten közvetítője), amelynek egyik tényezője felsőbb — a legfelsőbb — hatalom, a másik egy földi ember. Vagyis egyfajta látomásos kommunikáció valósul meg János és az angyal között.

Fontos, hogy hozzá — Jánoshoz — jött az egyik angyal a hét közül, nem máshoz. Itt érvényesül a k i v á l a s z t o t t s á g : hiszen az evangélisták közül választhatott volna mást is, az angyalok közül is másikat.

Miért ő? Ennek oka nincs sem a részletben, sem a *Jelenések könyvé*ben megmagyarázva; másrészt utalás történik a fent említett lexikoncikkben arra, hogy nem is biztos János szerzősége. Pedig János személye az emberi részről különösen fontos. Ő, azaz János lesz ugyanis a közvetítő az ég és a föld között, nem is akármilyen időben, hanem az apokalipszisben, a végítélet kimondásában és a jövő meglátásában.

Tehát kérdés a már előbb említett kiválasztottság. Miért éppen János volt alkalmas erre a feladatra? Bibliakutatók mutattak rá, hogy bár a *Jelenések könyvé*nek szerzője Jánosnak mondja magát (1,1; 21,2; 22,8), a III. században alexandriai Szent Dénes és iskolája — nem történelmi, hanem tanbeli indokok alapján — bizonyos Joannes Presbitert mondja a *Jelenések könyve* szerzőjének. (KÁLDI ford. 1946: 168.) Ez a kérdés ma sincs tisztázva. Magunk részéről a szövegek összehasonlítása alapján (*János evangéliuma* és a *Jelenések könyve*) elfogadjuk a 4. evangélista és a *Jelenések könyve* írójának azonosságát. Ebben erősít meg minket TAKÁCS BÉLA Bibliai jelképek a magyar református egyházművészetben c. könyve is. (TAKÁCS 1986: 181.)

A kiválasztottság oka lehet az, hogy János Jézus legkedvesebb tanítványai közül való. „Az apostoli testületben Jézus őt, Pétert és Jakabot különös bizalmával tüntette ki, de azonfelül hármuk közül is övele éreztette különösképpen gyöngéd szeretetét, úgy, hogy az utolsó vacsorán az Üdvözítő mellett foglalhatott helyet, s Jézus szívére hajthatta fejét, a kereszt alatt pedig az Úrtól oltalmába fogadta a Boldogságos Szüzet, kinek gondviselője maradt a Szent Szűz mennybeviteléig." (KÁLDI ford. 1946: 168.)

Maga János is evangéliumában számtalanszor hivatkozik erre a bensőséges kapcsolatra Jézus és maga között; többször meg sem nevezi magát közvetlenül, csak körülírással (pl. „az a tanítvány szól, akit az Úr nagyon szeret"). Evangéliuma is különbözik a másik hárométól, mert Jézus Istenhez való tartozását erősíti itt, e földi élete során is.

Az evangélisták közül csak ő kerül egy olyan szigetre (Patmosz), miután előtte forró olajba téve hiába próbálták elpusztítani, amelyik alkalmasnak látszik a fokozott elmélyülésre, a látomásra, az isteni üzenetek befogadására.

A 'látomásos kommunikáció' során az 'adó', az égi küldött egy angyalt képvisel a hét angyal közül, ő a Mindenható üzenetközvetítője. Tehát kettős a kommunikáció, közvetett az üzenet: egy angyal áll szemben Jánossal, aki a 'vevő', a hallgató, a befogadó; de akinek további szerep is jut, tovább kell adnia, amit hallott, látott, azaz prófétálnia kell. Az Újszövetségben ő az egyetlen, akinek ilyen küldetés jut.

Az Újszövetségben ugyanis egyedülálló ez a prófécia. Ezt láthatjuk az Újszövetség szerkezetében: a 4 evangélium, az *Apostolok cselekedetei*, *Pál apostol 14 levele* és *a hét katolikus levél* található benne, és záródik János *Jelenések könyvé*vel.

[K02]Jöjj, és megmutatom neked a menyasszonyt, a Bárány jegyesét.

[K02/&vb]:

Jöjj *(János)*, és megmutatom *(én, az angyal)* neked *(Jánosnak)* a menyasszonyt, a Bárány^jegyesét.

A verbális kiegészítéshez itt sem szükséges kommentár.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:
i04 = menyasszony, a „Bárány jegyese”, azaz — mint később nyilvánvaló lesz — a szent város, Jeruzsálem (ld. még az „Értelmezés”-t);
i05 = a Bárány, Jézus Krisztus (ld. az „Értelmezés”-t);

A szent város fogalmának egy szövegmondaton belüli kétszeri ismétlődése és gazdag szimbolikája is mutatja, hogy a kiválasztott szövegrészlet egyik legfontosabb — ha nem a legfontosabb — kulcsfogalmához jutottunk el. A szent város fogalma kapcsolódik a Bárány fogalmán keresztül Jézushoz, aki viszont mind a *Jelenések könyvé*nek, mind az Újszövetségnek a kulcsalakja.

A koreferenciaindexekkel kiegészítve a „K02” szövegmondatot:
[K02/&ind]:
Jöjj[i01], és megmutatom[i02|i04] neked[i01] a menyasszony**[=i04]**t, a Bárány**[=i05]**^jegyes[i04]ét.

A **megmutatom[i02|i04]** alakkal az ’*vki* megmutat *vkinek vmit*’ szerkezet alanyát (i02) és tárgyát (i04) jelöltük indexelt formában.

*Értelmezés (**i04**, **i05**):*
A *bárány* szó az Ószövetségben is megjelenik. A hibátlan bárány volt a zsidó törvények szerint a leginkább használatos áldozati állat (4 Móz. 28-29). A *Bárány* szimbólum is egyben, a nagybetűs írás is mutatja: az Újszövetség Krisztust áldozati bárányhoz hasonlítja (Jn 1,29.36; 1Kor 5,7; 1Pt 1,19). A Jelenések könyve 28 helyen nevezi Krisztust báránynak. Ő a Bárány, akit megölnek, hogy Isten számára megváltsa az embereket (Jel 5,6.9.12). Az Ő vére tisztít meg a bűnöktől (Jel 7,14). (Újszövetség 1982: 393. l.).
A *Bárány* szimbólum fontosságát mutatja, hogy a szövegrészlet közepén is szövegkonnektor, és a befejezésben is fontos a helye és a jelentése. Szinte szövegösszetartó pillérként jelentkezik különböző szerepekben:
− A szöveg elején — bevezetőként — bemutatja a próféta a menyasszonyt, a Bárány jegyesét (K02). Ez a metafora — menyasszony, vőlegény — gyakori a *Bibliá*ban, az összetartozás mélységére utal.
− A menyasszony és a vőlegény gyakran Izrael és Isten kapcsolatára utal az Ószövetségben: a jegyesség a szövetséget — frigyet — jelképezi (És 62,5; Jer 2,2; Ez 16,8; Hós 2,17);
− Az Újszövetségben is gyakran szerepel a menyasszony az egyház szimbólumaként, a vőlegény pedig Jézus Krisztus jelképeként (Mt 25,1-12; Mk 2,19-20; 2Kor 11,2; Ef 5,25-27; Jel 19,7; 21,2.9; 22,17); (Újszövetség 1982: 393. l.)
A középponti gondolat, hogy az utolsó ítélet után eltűnik a föld és a tenger, létrejön egy szent város, az új Jeruzsálem. Istentől száll alá, mint férjének felékesített menyasz-

szony. A szövegrészlet szerint tehát az új Jeruzsálem azonos a Bárány menyasszonyával. Értelmezési lehetőségek Jeruzsálem nevének magyarázatát illetően:

- (betű szerinti értelemben) az ősi zsidó város;
- (allegorikusan) Krisztus egyháza;
- (példabeszédekben) az emberi lélek;
- (prófétikus értelemben) Isten országa. (BALÁZS 1987: 156-157 l.)

A *Bárány* második megjelenése az új Jeruzsálem „tizenkét alapkövével" kapcsolatos, azokra a Bárány tizenkét apostolának tizenkét neve van felírva (K06).

A *Bárány* harmadik megjelenésben már nem egy birtokos jelzős szerkezet egyik tagja, hanem mellérendelő kapcsolat van Isten és őközötte, mint akik együtt a szent város templomai: „És templomot nem láték abban, mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma és a Bárány." (K14).

Végül szövegrészletünk befejező mondatában a *Bárány* az a l a n y szerepét tölti be, az állítmány a szövétnek, tehát a hozzárendelő viszony egyenértékűnek mutatja a fényt és a Bárányt, aki itt azonosul a Jövő városának fényével. Minden fény forrása a Bárány a szent városban, helyettesíti a napot, a holdat. A szövegmondatban Istennek fényessége világítja meg a mennyei várost, „amelynek szövétneke a Bárány." (K15)

[K03]És lélekben elvive engem egy nagy és magas hegyre, és megmutatá nekem a szent várost, Jeruzsálemet, mely a mennyből szállott alá Istentől, melyben Istennek fényessége volt, és világossága hasonló a drágakőhöz, a kristálytiszta jáspishoz.

[K03/&vb]:

És lélekben *(az angyal)* elvive engem *(Jánost)* egy^nagy^és^magas^hegyre, és *(az angyal)* megmutatá nekem *(Jánosnak)* a^szent^várost, Jeruzsálemet, mely *(a szent város)* a^mennyből szállott^alá*(,)* Istentől *(szállott alá)*, melyben *(a szent városban)* Istennek^fényessége volt, és *(a szent város)*^világossága hasonló^*(volt)* a^drágakőhöz, a^kristálytiszta^jáspishoz.

Kommentár:

A verbális kiegészítések közül a legtöbb itt is magától értetődő. Egy rövid kommentárt szeretnénk fűzni viszont a **mely a mennyből szállott alá Istentől** szerkezet kiegészítéséhez. A '*vmi* szállott alá *vhonnan vkitől*' szerkezet a köznyelvben túl összetett, inkább az egyszerűbb '*vmi* szállott alá *vhonnan*' szerkezet használatos; ez indokolta a természetesebb „a^mennyből szállott^alá *(,)* Istentől *(szállott alá)*" felbontást.

Az előző (K02) szövegmondat szimbolikájának — fentebb, az „i04" koreferenciaindex definíciójában jelzett — kulcsát a „K03" szövegmondat **megmutatá nekem** mondatelemei adják; ezek összecsengnek a „K02" szövegmondat „megmutatom neked"

mondatelemeivel, így azonosítva „menyasszonyt, a Bárány jegyesét” (K02) és a „szent várost, Jeruzsálemet” (K03).

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:
i06 = lélek, amely itt János látomására utal;
i07 = a „nagy és magas hegy”, amelyre az angyal vitte Jánost;
i08 = a menny;
i09 = Isten, az Úr;
i10 = Istennek fényessége, amely a szent város világosságát adja (ld. az „Értelmezés”-t);
i11 = *a* drágakő, a kristálytiszta jáspis (ld. az „Értelmezés”-t).

Ezekkel kiegészítve a szövegmondatot:
[K03/&ind]:
És lélek**[=i06]**ben elvive[i02] engem[i01] egy^nagy^és^magas^hegy**[=i07]**re, és megmutatá[i02|i04] nekem[i01] a^szent^város[i04]t, Jeruzsálem[i04]et, mely[i04] a^menny**[=i08]**ből szállott^alá[i04]*(,)* Isten**[=i09]**től *(szállott alá[i04])*, mely[i04]ben Istennek^fényessége**[=i10]** volt[i10], és *(a szent város[i04])*^világossága[i10] hasonló^*(volt)*[i10] a^drágakő**[=i11]**höz, a^kristálytiszta^jáspis[i11]hoz.

Értelmezés (**i10**, **i11**):

A szent város leírása fénnyel kezdődik (K03), és fénnyel végződik (K15). A fényesség Istentől való, ugyanis a város a mennyből szállott alá.

A emberi szem számára elképzelhetőbbé válik a fényesség (i10), ha „a” drágakőhöz (i11), drágakövekhez (i23), ill. kristálytiszta jáspishoz (i11) hasonlítja a látomás. De megjelennek a *színarany* (i21), a *tiszta üveg* (i22), ill. a *drágagyöngy* (i24) fogalmak is.

A város leírásában a továbbiakban is a fény uralkodik: falának *anyaga* jáspiskő (K10); maga a város pedig színarany, tiszta üveghez *hasonló* (K10); a város falának alapkövei minden drágakővel *ékesek* (K11).

Az elképzeltetéshez a próféta számára szükségesnek tűnik az alapkövek felsorolása (K12); valószínűleg azért alkalmaz drágaköveket, mert így látomása antropomorffá válik: mindenki maga elé képzelheti a szent várost. Elragadtatása olyan mérvű, hogy az ókorban ismert szinte mindegyik drágakőfajtát felsorolja. A szövegben ez egyetlen összefüggő egészet alkot. A kifejezés elemei egymásután következnek: az első alapkő jáspis (a szent város világossága ehhez hasonló; és a fal anyaga is ez); a második zafír; a harmadik kalcedon; a negyedik smaragd; az ötödik szárdonix; a hatodik karneol; a hetedik krizolit; a nyolcadik berill; a kilencedik topáz; a tizedik krizopráz; a tizenegyedik jácint; a tizenkettedik ametiszt.

Ezután a drágagyöngy következik, mindjárt kétszer: „a tizenkét kapu tizenkét drágagyöngy, egyenkint; és egy-egy kapu egy-egy drágagyöngyből álla” (K13);

Majd újból az arany, majd az átlátszó üveg jelenik meg, mintegy zárva a kompozíciót: „és a város utcája színarany, mint az átlátszó üveg” (K13).

[K04]És nagy és magas fala volt, tizenkét kapuval, és a kapuk fölött tizenkét angyal; és nevek fölírva, melyek Izrael fiai tizenkét törzsének nevei.

[K04/&vb]:

És *(a szent városnak)* nagy^és^magas^fala volt, *(a fal)* tizenkét^kapuval *(bírt)*, és a^kapuk^fölött tizenkét^angyal *(volt)*; és *(a kapukra)* nevek *(voltak)*^fölírva, melyek *(a nevek)* Izrael^fiai^tizenkét^törzsének^nevei^*(voltak)*.

Kommentár:

Bár a szövegmondat tömörsége itt — az előzőekhez képest — több, értelmező jellegű verbális kiegészítést tett szükségessé, ezek a szövegkörnyezetből természetes módon adódtak (pl. „*(a kapukra)* nevek *(voltak)*^fölírva” mellékmondat *kapukra* kiegészítése explicite szerepel a korábban hivatkozott Újszövetség (1982)-ben: „és a *kapukra* nevek írva,…”).

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:

i12 = (a szent város) „nagy és magas fala”;

i13 = (a szent város) tizenkét kapuja; az egyszerűség kedvéért ez az index azonosítja majd a továbbiakban (K05) a keletről, északról, délről és nyugatról nyíló kapukat is, valamint az egyes kapukat külön-külön (K13);

i14 = a tizenkét kapu felett levő tizenkét angyal;

i15 = a kapukon szereplő nevek, „Izrael fiai tizenkét törzsének nevei”.

Ezekkel kiegészítve a szövegmondatot:

[K04/&ind]:

És nagy^és^magas^fal**[=i12]**a volt[i04], tizenkét^kapu**[=i13]**val *(bírt)*[i12], és a^kapuk[i13]^fölött tizenkét^angyal**[=i14]** *(volt)*[i14]; és *(a kapukra)* [i13] nevek**[=i15]** *(voltak)*^fölírva[i15], melyek[i15] Izrael^fiai^tizenkét^törzsének^nevei[i15]^*(voltak[i15])*.

Bár a számokat nem vettük fel a koreferenciaindexek közé, mindenképpen ki kell emelnünk rendkívül fontos szerepüket, amelyet többszöri előfordulásuk, ismétlődésük — amely akár szövegkohéziós funkciót is elláthat — támaszt alá: a tizenkettes szám mellett a hármas, a hetes (bár ez inkább az előzményekre történő utalásban, ld. K01), a 144-es (12 négyzete!) és a 12000-es (12 ezerszerese!) fordul elő a kiválasztott szövegrészletben (ld. még a „K09” szövegmondat utáni „Értelmezés”-t).

[K05]Keletről három kapu, és északról három kapu, és délről három kapu, és nyugatról három kapu.

[K05/&vb]:

Keletről három^kapu *(nyílt)*, és északról három^kapu *(nyílt)*, és délről három^kapu *(nyílt)*, és nyugatról három^kapu *(nyílt)*.

Kommentár:

A ***nyílt*** verbális kiegészítést (állítmány) az eredeti szövegmondat „Keletről", „északról", „délről", „nyugatról" alakjai indokolják. Érdekesség: az általunk vizsgált (4 féle) különböző bibliafordítás egyikében sem szerepel ebben a mondatban (Jel 21,13) explicite a mondat állítmánya. Hasonló a helyzet a King James-féle biblia esetében: „On the east three gates; on the north three gates; on the south three gates; and on the west three gates." (The Bible 1982.) De: „There *were* three gates on the east, three on the north, three on the south and three on the west." (The Bible 1989.)

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K05/&ind]:

Keletről három^kapu[i13] *(nyílt[i13])*, és északról három^kapu[i13] *(nyílt[i13])*, és délről három^kapu[i13] *(nyílt[i13])*, és nyugatról három^kapu[i13] *(nyílt[i13])*.

[K06]És a város falának tizenkét alapköve vala, és azokon a Bárány tizenkét apostolának tizenkét neve.

[K06/&vb]:

És a^*(szent)*^város^falának tizenkét^alapköve vala, és azokon *(a tizenkét alapkövön)* a Bárány^tizenkét^apostolának^tizenkét^neve *(volt felírva)*.

A verbális kiegészítés nem igényel kommentárt.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:

i16 = a szent város falának tizenkét alapköve (együtt és külön-külön);

i17 = a tizenkét apostol tizenkét neve.

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K06/&ind]:

És a^*(szent)*^város[i04]^falá[i12]nak tizenkét^alapkö**[=i16]**ve vala[i12], és azok[i16]on a Bárány[i05]^tizenkét^apostolának^tizenkét^nev**[=i17]**e *(volt felírva)* [i17].

[K07]És aki velem beszélt, arany mérőnádat tarta *kezében*, hogy megmérje a várost és annak kapuit és falát.

[K07/&vb]:

És *(az angyal,)* aki *(t. i. az angyal)* velem *(Jánossal)* beszélt, arany^mérőnádat tarta *kezében*, hogy *(az angyal)* megmérje a^*(szent)*^várost és annak^*(a szent városnak a)*^kapuit és *(a szent városnak a)*^falát.

Kommentár:

Az első szövegmondatból világos, hogy a mondat alanya végig az, **aki velem beszélt**, azaz a Jánoshoz jött angyal: „… így szóla hozzám, mondván:" (K01). A kezében 'birtokosa' az angyal, ezt a koreferenciaindexekkel kiegészített szövegmondat-változatban — pl. a birtokos névmások mintájára — a szó előtt elhelyezett „i02" indexszel jelöljük. (A szokásos, a szó után történő elhelyezés t. i. itt nem lenne egyértelmű, mivel most a 'birtok'-hoz nem tartozik index, amit az „i02" index megelőzhetne!)

Definiáljuk a következő koreferenciaindexet:
i18 = az arany mérőnád, amelyet az angyal tartott a kezében.

Az angyal **keze** csak az általunk elemzett szövegfordításban szerepel explicite (a többi négy, általunk vizsgált magyar és két angol bibliafordításban nem), ezért nem vettük fel a koreferenciaindexek közé. Megjegyzés: az angyal antropomorfizálása az emberi és angyali mértékek azonosításában bizonyos mértékig a K09-es szövegmondatban is előfordul.

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K07/&ind]:

És aki[i02] velem[i01] beszélt[i02], arany^mérőnád**[=i18]**at tarta[i02] [i02]^*kezében*, hogy megmérje[i02|i04, i13, i12] a^város[i04]t és an[i04]nak^kapui[i13]t és *(a szent városnak a)* [i04]^fal[i12]át[i04].

A **megmérje[i02|i04, i13, i12]** alakkal a '*vki* megmérje(n) *vmi(ke)t*' szerkezet indexekkel kódolt változatát adtuk meg több tárgy („a várost és annak kapuit és falát") esetén.

[K08]És a város négyszögű területen épült, és hossza annyi, mint szélessége; és megméré a várost az arany náddal: tizenkétezer stadion; és hossza és magassága és szélessége egyforma.

[K08/&vb]:

És a^*(szent)*^város négyszögű^területen épült, és *(a szent város)*^hossza annyi^*(volt)*,^mint^*(a)* szélessége; és *(az angyal)* megméré a^*(szent)*^várost

az^arany^náddal: *(a szent város hossza és szélessége)* tizenkétezer^stadion^*(volt)*; és *(a szent város)*^hossza és *(a szent város)*^magassága és *(a szent város)*^szélessége egyforma^*(volt)*.

Kommentár:

Egy bővítést szeretnénk külön is kiemelni: **(a szent város hossza és szélessége) tizenkétezer^stadion^(volt);** esetében elvileg lehetséges lett volna más kiegészítés választása is, t. i. az előző mellékmondat, „(az angyal) megmére a^(szent)^várost az^arany^náddal:" nem utal arra, mit is mért meg (hosszúságot, szélességet, magasságot vagy mindet egyszerre?) az angyal. Mivel a szent város „magassága" mindegyik általunk használt bibliafordításban csak az utolsó mellékmondatban szerepel, viszont a szent város „hossza" és „szélessége" már a második mellékmondatban — a mérés előtt! — előfordul, az általunk választott kiegészítés tűnt a leglogikusabbnak.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexet:

i19 = a „négyszögű terület", ahol a szent város épült.

A hosszúságra, szélességre és magasságra (ill. a később — K09-ben — megjelenő vastagságra) nem vezetünk be koreferenciaindexeket.

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K08/&ind]:

És a^város[i04] négyszögű^terület**[=i19]**en épült[i04], és *(a szent város)* [i04]^hossza annyi^*(volt)*,^mint^*(a)* [i04]^szélessége; és megméré[i02] a^város[i04]t az^arany^nád[i18]dal: *(a szent város*[i04] *hossza és szélessége)* tizenkétezer^stadion^*(volt)*; és *(a szent város)*[i04]^hossza és *(a szent város)*[i04]^magassága és *(a szent város)*[i04]^szélessége egyforma^*(volt)*.

[K09]És megméré annak falát: száznegyvennégy könyök, ember, vagyis angyal mértéke szerint.

[K09/&vb]:

És *(az angyal)* megméré annak^*(t. i. a szent városnak a)*^falát: *(a fal vastagsága)* száznegyvennégy^könyök^*(volt)*, *(a mérést)* ember^*(mértéke szerint)*, vagyis *(t. i. ami itt egy és ugyanaz,)* angyal^mértéke^szerint *(végezve el)*.

Kommentár:

Az, hogy a fal ***vastagsága*** volt 144 könyök, pl. a (korábban említett) 1989-es angol bibliafordításból derül ki: „it was 144 cubits *thick*,…" bár a lábjegyzetben a *thick* ('vastag') szó alternatívájaként a *high* ('magas') szó is szerepel… Viszont korábban már megtudtuk, hogy a város magassága 12000 stadion volt, igaz viszont, hogy a falak és a város magassága nem feltétlenül kell, hogy megegyezzen.

További problémát okozott az **ember, vagyis angyal mértéke szerint** értelmezése. Az előző bibliafordításban „by man's measurement, which the angel was using" ('emberi mérték szerint, amit az angyal használt') szerepel, a többiben viszont nem ilyen egyértelmű a dolog; ezért egy köztes értelmezés mellett — „ember^*(mértéke szerint)*, vagyis *(t. i. ami itt egy és ugyanaz,)* angyal^mértéke^szerint" — döntöttünk.

Az **ember** és **angyal** szavak itt általában az emberre, ill. az angyalra vonatkoznak. Nem vezetünk be rájuk koreferenciaindexeket.

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:
[K09/&ind]:
És megméré[i02] annak^[i04]^fal[i12]át: *(a fal*[i12] *vastagsága)* száznegyvennégy^könyök^*(volt)*, *(a mérést)* ember^*(mértéke szerint)*, vagyis *(t. i. ami itt egy és ugyanaz,)* angyal^mértéke^szerint *(végezve el)* [i02].

Értelmezés:

Fontos, hogy az angyal arany mérőnádat tart a kezében (K07), hogy mérjen (K07^K08^K09): tizenkétezer stadion a szélessége a városnak és ugyanannyi a hosszúsága és a magassága (1 stadion kb. 192 méter). A fala 144 könyök vastag(?), ez a 12-es szám négyzete.

A szent város leírásának lényegi része a számok jelképességében jelenik meg. A városnak **tizenkét** kapuja van, és a kapuk fölött **tizenkét** angyal; és nevek fölírva, melyek Izrael fiai **tizenkét** törzsének nevei (K04).

A háromszoros mennyiségjelző részben a kapuk számát, részben az angyalok számát, részben az Ószövetséget idézi; Jákob t i z e n k é t fiát, a zsidó nép t i z e n k é t törzsét jelképezi. A földrajzi kifejezések, helyhatározók ezeknek a törzseknek és az ezekből származó nemzetségeknek a világban való helyét rajzolják meg:

Keletről, északról, délről, nyugatról van három-három kapu, tehát a Föld minden tája felé nyitott a város, s a háttér-reprezentáció szerint négyszer három kapu van, pontosan t i z e n k e t t ő.

A város falának t i z e n k é t alapköve van (fontos az alapkő és a fal összefüggése, nem csupán építészeti szempontból, hanem az összefüggések miatt), és azokon a Bárány t i z e n k é t apostolának t i z e n k é t neve. Itt is hármas az információ, két mennyiségjelző fog közre egy szerkezetes jelzős szintagmát, — birtokos és mennyiségjelző —, bizonyítva a Bárány és a tizenkét apostol szoros viszonyát.

Ezekből következik: az új alapkő a kereszténység, az Újszövetség, de erre ráépül és vele egyet alkot az első könyv, az Ószövetség.

[K10]És falának anyaga jáspiskő vala; maga a város pedig színarany, tiszta üveghez hasonló.

[K10/&vb]:

És *(a szent város)*^falának^anyaga jáspiskő^vala; maga a^*(szent)*^város pedig színarany^*(volt)*, *(az arany)* tiszta^üveghez hasonló^*(volt)*.

Kommentár:

A **színarany** és **tiszta üveghez hasonló** jelzős szerkezetek értelmezése nem egyértelmű az általunk használt bibliafordításokban: az 1982-es Újszövetség az általunk elemzett szöveggel egyezik meg, viszont

– az 1989-es angol bibliafordítás szerint „the city (was made) of pure gold, as pure as glass" ('a város tiszta (= szín)aranyból volt, amely olyan tiszta volt, mint az üveg');
– az 1982-es katolikus bibliafordítás szerint „a város pedig tükörfényes színaranyból (épült)" (Biblia 1982.);
– az 1996-os katolikus bibliafordításban pedig „a város pedig kristályhoz hasonló színaranyból (épült)" szerepel (Biblia 1996.).
– Vagyis a bibliafordítások alapján a **tiszta üveghez hasonló** inkább a színaranyra — csillogására (?) —, mintsem a szent városra vonatkozik.

Tény viszont: a kiválasztott szövegrészletből tudjuk, hogy „*(a szent városban)* Istennek fényessége volt, és világossága hasonló a drágakőhöz, a kristálytiszta jáspishoz" (K03). Ilyen értelemben a „tiszta üveg" csillogása akár a színaranyra, akár a szent városra (közvetlenül) vonatkozik, az isteni fényességet jeleníti meg.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:
i20 = a szent város falának anyaga;
i21 = színarany;
i22 = tiszta üveg (K10), ill. átlátszó üveg (K13).

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:
[K10/&ind]:
És *(a szent város)*[i04]^falá[i12]nak^anyaga**[=i20]** jáspiskő[i11]^vala[i20]; maga a^*(szent)*^város[i04] pedig színarany**[=i21]**^*(volt)*[i04], *(az arany)*[i21] tiszta^üveg**[=i22]**hez hasonló^*(volt)*[i21].

[K11]És a város falának alapkövei minden drágakővel ékesek.
[K11/&vb]:
És a^*(szent)*^város^falának^alapkövei minden^drágakővel ékesek^*(voltak)*.

A szövegmondat verbális kiegészítése nem igényel kommentárt.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexet:
i23 = minden(féle) drágakő, beleértve a következő szövegmondatban szereplő 12 drágakövet is (a jáspis kivételével, amely kitüntetett szerepű).

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:
[K11/&ind]:
És a^város[i04]^falá[i12]nak^alapkövei[i16] minden^drágakő**[=i23]**vel ékesek^*(voltak)*[i16].

[K12]Az első alapkő jáspis, a második zafír, a harmadik kalcedon, a negyedik smaragd, az ötödik szárdonix, a hatodik kárneol, a hetedik krizolit, a nyolcadik berill, a kilencedik topáz, a tizedik krizopráz, a tizenegyedik jácint, a tizenkettedik ametiszt.
[K12/&vb]:
Az első^alapkő jáspis^*(volt)*, a második^*(alapkő)* zafír^*(volt)*, a harmadik^*(alapkő)* kalcedon^*(volt)*, a negyedik^*(alapkő)* smaragd^*(volt)*, az ötödik^*(alapkő)* szárdonix^*(volt)*, a hatodik^*(alapkő)* kárneol^*(volt)*, a hetedik^*(alapkő)* krizolit^*(volt)*, a nyolcadik^*(alapkő)* berill^*(volt)*, a kilencedik^*(alapkő)* topáz^*(volt)*, a tizedik^*(alapkő)* krizopráz^*(volt)*, a tizenegyedik^*(alapkő)* jácint^*(volt)*, a tizenkettedik^*(alapkő)* ametiszt^*(volt)*.

A szövegmondat verbális kiegészítése nem igényel kommentárt.

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:
[K12/&ind]:
Az első^alapkő[i16] jáspis[i11]^*(volt)*[i16], a második^*(alapkő)*[i16] zafír[i23]^*(volt)*[i16], a harmadik^*(alapkő)*[i16] kalcedon[i23]^*(volt)*[i16], a negyedik^*(alapkő)*[i16] smaragd[i23]^*(volt)*[i16], az ötödik^*(alapkő)*[i16] szárdonix[i23]^*(volt)*[i16], a hatodik^*(alapkő)*[i16] kárneol[i23]^*(volt)*[i16], a hetedik^*(alapkő)*[i16] krizolit[i23]^*(volt)*[i16], a nyolcadik^*(alapkő)*[i16] berill[i23]^*(volt)*[i16], a kilencedik^*(alapkő)*[i16] topáz[i23]^*(volt)*[i16], a tizedik^*(alapkő)*[i16] krizopráz[i23]^*(volt)*[i16], a tizenegyedik^*(alapkő)*[i16] jácint[i23]^*(volt)*[i16], a tizenkettedik^*(alapkő)*[i16] ametiszt[i23]^*(volt)*[i16].

[K13]És a tizenkét kapu tizenkét drágagyöngy, egyenkint; és egy-egy kapu egy-egy drágagyöngyből álla; és a város utcája színarany, mint az átlátszó üveg.

[K13/&vb]:

És a tizenkét^kapu tizenkét^drágagyöngy^*(volt)*, egyenkint; és egy-egy^kapu egy-egy^drágagyöngyből álla; és a^*(szent)*^város^utcája színarany^*(volt)*, *(az arany) (olyan volt,)*^mint^az^átlátszó^üveg.

Kommentár:

A szövegmondatban szereplő **a^*(szent)*^város^utcája színarany^*(volt)*, *(az arany) (olyan volt,)*^mint^az^átlátszó^üveg** értelmezéssel kapcsolatban lásd a K10-es szövegmondatnál leírtakat.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexeket:

i24 = drágagyöngy;

i25 = a szent város utcája.

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K13/&ind]:

És a tizenkét^kapu[i13] tizenkét^drágagyöngy**[=i24]**^*(volt)*[i13], egyenkint; és egy-egy^kapu[i13] egy-egy^drágagyöngy[i24]ből álla[i13]; és a^város[i04]^utcá**[=i25]**ja színarany[i21]^*(volt)*, *(az arany)*[i21] *(olyan volt,)*^mint^ ^az^átlátszó^üveg[i22].

[K14]És templomot nem láték abban, mert az Úr, a mindenható Isten annak temploma, és a Bárány.

[K14/&vb]:

És templomot *(én, János)* nem^láték abban *(a szent városban)*, mert az Úr, *(azaz)* a^mindenható^Isten annak^*(t. i. a szent városnak a)*^temploma, és a Bárány *(a szent városnak a temploma)*.

Kommentár:

Az **abban** és **annak** szavak a szent városra, Jeruzsálemre vonatkoznak: pl. az 1982-es Újszövetség szerint „Nem láttam templomot a *városban*, mert az Úr, a mindenható Isten és a Bárány annak a temploma.” A vizsgált szövegrészlet esetében pl. a következő (K15) szövegmondat alanya szintén a „város”.

Definiáljuk a következő koreferenciaindexet:

i26 = (a szent város) templom(a).

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K14/&ind]:

És templom**[=i26]**ot nem^láték[i01] abban[i04], mert az Úr[i09], *(azaz)* a^mindenható^Isten[i09] annak[i04]^temploma[i26], és a Bárány[i05] *(a szent város*[i04]*nak a templom*[i26]*a)*.

[K15]És a városnak nincs szüksége sem a napra, sem a holdra, hogy abban világítsanak, mert Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány.

[K15/&vb]:

És a^*(szent)*^városnak nincs^szüksége sem a^napra, sem a^holdra, *(azért,)* hogy *(a nap és a hold)* abban *(a szent városban)* világítsanak, mert Istennek^fényessége világítja^meg azt *(a szent várost)*, és *(a szent város)*^szövétneke a^Bárány.

Kommentár:

A **szövétnek** szó manapság már nem használatos, jelentése a TESZ szerint 'gyertyatartó', a Magyar Értelmező Kéziszótár szerint 'kezdetleges fáklya'; az újabb bibliafordításokban már lámpás (1982), ill. világosság (1982, 1996) szerepel helyette.

A napra és holdra nem vezetünk be koreferenciaindexeket. Definiáljuk viszont a következő koreferenciaindexet:

i27 = a szent város fényének forrása („szövétneke").

A szövegmondat koreferenciaindexekkel kiegészített változata:

[K15/&ind]:

És a^város[i04]nak nincs^szüksége[i04] sem a^napra, sem a^holdra, *(azért,)* hogy *(a nap és a hold)* abban[i04] világítsanak, mert Isten[i09]nek^fényesség[i10]e világítja^meg[i10|i04] azt[i04], és *(a szent város[i04])*^szövétnek**[=i27]**e a^Bárány[i05].

IV. Az elemzés eredményeinek összefoglalása

1. A koreferenciaindexekkel kiegészített szövegmondatok listája (Ve/&ind-reprezentáció):

Ve/&ind :

Szent János Apostol Jelenéseinek könyve. 21:9-23. Az új Jeruzsálem (részlet).

[K01/&ind]:
És hozzám**[=i01]** jöve[i02] egy^a^hét^angyal^közül**[=i02]**, akinél[i02] az utolsó^hét^csapással^teli^csészék**[=i03]** voltak[i03], és így[K02] szóla[i02] hozzám[i01], mondván[i02|„K02”]:

[K02/&ind]:
Jöjj[i01], és megmutatom[i02|i04] neked[i01] a menyasszony**[=i04]**t, a Bárány**[=i05]**^jegyesé[i04]t.

[K03/&ind]:
És lélek**[=i06]**ben elvive[i02] engem[i01] egy^nagy^és^magas^hegy**[=i07]**re, és megmutatá[i02|i04] nekem[i01] a^szent^város[i04]t, Jeruzsálem[i04]et, mely[i04] a^menny**[=i08]**ből szállott^alá[i04]*(,)* Isten**[=i09]**től *(szállott alá)*[i04], melyben[i04] Istennek^fényessége**[=i10]** volt[i10], és *(a szent város)*[i04]^világossága[i10] hasonló^*(volt)*[i10] a^drágakő**[=i11]**höz, a^kristálytiszta^jáspis[i11]hoz.

[K04/&ind]:
És nagy^és^magas^fal**[=i12]**a volt[i04], tizenkét^kapu**[=i13]**val *(bírt)*[i12], és a^kapuk[i13]^fölött tizenkét^angyal**[=i14]** *(volt)*[i14]; és *(a kapukra)* [i13] nevek**[=i15]** *(voltak)*^fölírva[i15], melyek[i15] Izrael^fiai^tizenkét^törzsének^nevei[i15]^*(voltak)*[i15].

[K05/&ind]:
Keletről három^kapu[i13] *(nyílt)*[i13], és északról három^kapu[i13] *(nyílt)*[i13], és délről három^kapu[i13] *(nyílt)*[i13], és nyugatról három^kapu[i13] *(nyílt)*[i13].

[K06/&ind]:
És a^*(szent)*^város[i04]^falá[i12]nak tizenkét^alapkö**[=i16]**ve vala[i12], és azokon[i16] a Bárány[i05]^tizenkét^apostolának^tizenkét^neve**[=i17]** *(volt felírva)*[i17].

[K07/&ind]:
És aki[i02] velem[i01] beszélt[i02], arany^mérőnád**[=i18]**at tarta[i02] [i02]^*kezében*, hogy megmérje[i02|i04, i13, i12] a^város[i04]t és annak^[i04]^kapui[i13]t és *(a szent városnak a)*[i04]^fal[i12]át.

[K08/&ind]:
És a^város[i04] négyszögű^terület**[=i19]**en épült[i04], és *(a szent város)*[i04]^hossza annyi^*(volt)*,^mint^*(a)* [i04]^szélessége; és megméré[i02]

a^város[i04]t az^arany^nád[i18]dal: *(a szent város*[i04] *hossza és szélessége)* tizenkétezer^stadion^*(volt)*; és *(a szent város)*[i04]^hossza és *(a szent város)*[i04]^magassága és *(a szent város)*[i04]^szélessége egyforma^*(volt)*.

[K09/&ind]:
És megméré[i02] annak^[i04]^fal[i12]át: *(a fal*[i12] *vastagsága)* százegyvennégy^könyök^*(volt)*, *(a mérést)* ember^*(mértéke szerint)*, vagyis *(t. i. ami itt egy és ugyanaz,)* angyal^mértéke^szerint *(végezve el)*[i12].

[K10/&ind]:
És *(a szent város)*[i04]^falá[i12]nak^anyag**[=i20]**a jáspiskő[i11]^vala[i20]; maga a^*(szent)*^város[i04] pedig színarany**[=i21]**^*(volt)*[i04], *(az arany)*[i21] tiszta^üveg**[=i22]**hez hasonló^*(volt)*[i21].

[K11/&ind]:
És a^város[i04]^falá[i12]nak^alapkövei[i16] minden^drágakő**[=i23]**vel ékesek^*(voltak)*[i16].

[K12/&ind]:
Az első^alapkő[i16] jáspis[i11]^*(volt)*[i16], a második^*(alapkő)*[i16] zafír[i23]^*(volt)*[i16], a harmadik^*(alapkő)*[i16] kalcedon[i23]^*(volt)*[i16], a negyedik^*(alapkő)*[i16] smaragd[i23]^*(volt)*[i16], az ötödik^*(alapkő)*[i16] szárdonix[i23]^*(volt)*[i16], a hatodik^*(alapkő)*[i16] kárneol[i23]^*(volt)*[i16], a hetedik^*(alapkő)*[i16] krizolit[i23]^*(volt)*[i16], a nyolcadik^*(alapkő)*[i16] berill[i23]^*(volt)*[i16], a kilencedik^*(alapkő)*[i16] topáz[i23]^*(volt)*[i16], a tizedik^*(alapkő)*[i16] krizopráz[i23]^*(volt)*[i16], a tizenegyedik^*(alapkő)*[i16] jácint[i23]^*(volt)*[i16], a tizenkettedik^*(alapkő)*[i16] ametiszt[i23]^*(volt)*[i16].

[K13/&ind]:
És a tizenkét^kapu[i13] tizenkét^drágagyöngy**[=i24]**^*(volt)*[i13], egyenkint; és egy-egy^kapu[i13] egy-egy^drágagyöngy[i24]ből álla[i13]; és a^város[i04]^utcá**[=i25]**ja színarany[i21]^*(volt)*, *(az arany)* [i21] *(olyan volt,)*^mint^ ^az^átlátszó^üveg[i22].

[K14/&ind]:
És templom**[=i26]**ot nem^láték[i01] abban[i04], mert az Úr[i09], *(azaz)* a^mindenható^Isten[i09] annak[i04]^temploma[i26], és a Bárány[i05] *(a szent város*[i04]*nak a templom*[i26]*a)*.

[K15/&ind]:

És a^város[i04]nak nincs^szüksége[i04] sem a^napra, sem a^holdra, *(azért,)* hogy *(a nap és a hold)* abban[i04] világítsanak, mert Isten[i09]nek^fényesség[i10]e világítja^meg[i10|i04] azt[i04], és *(a szent város)*[i04]^szövétnek**[=i27]**e a^Bárány[i05].

2. A koreferenciaindexek jegyzéke:

i01 = Szent János Apostol, a Jelenések könyvének szerzője;
i02 = a Jánoshoz jövő angyal: „egy a hét angyal közül, akinél az utolsó hét csapással teli csészék voltak”;
i03 = az „utolsó hét csapással teli” csészék;
i04 = menyasszony, a „Bárány jegyese”, azaz a szent város, Jeruzsálem;
i05 = a Bárány, Jézus Krisztus;
i06 = lélek, amely itt János látomására utal;
i07 = a „nagy és magas hegy”, amelyre az angyal vitte Jánost;
i08 = a menny;
i09 = Isten, az Úr;
i10 = Istennek fényessége, amely a szent város világosságát adja;
i11 = a drágakő, a kristálytiszta jáspis;
i12 = (a szent város) „nagy és magas fala”;
i13 = (a szent város) tizenkét kapuja; (az egyszerűség kedvéért ez az index azonosítja a keletről, északról, délről és nyugatról nyíló kapukat is, valamint az egyes kapukat külön-külön);
i14 = a tizenkét kapu felett levő tizenkét angyal;
i15 = a kapukon szereplő nevek, „Izrael fiai tizenkét törzsének nevei”;
i16 = a szent város falának tizenkét alapköve (együtt és külön-külön);
i17 = a tizenkét apostol tizenkét neve;
i18 = az arany mérőnád, amelyet az angyal tartott a kezében;
i19 = a „négyszögű terület”, ahol a szent város épült;
i20 = a szent város falának anyaga;
i21 = színarany;
i22 = tiszta, ill. átlátszó üveg;
i23 = minden(féle) drágakő, beleértve a szövegmondatokban szereplő 12 drágakövet (a jáspis kivételével, amely kitüntetett szerepű);
i24 = drágagyöngy;
i25 = a szent város utcája;
i26 = (a szent város) templom(a);
i27 = a szent város fényének forrása („szövétneke”).

3. A koreferenciaindexekkel azonosított fogalmak összehasonlítását és kapcsolatrendszerének áttekintését a koreferenciaindex – szövegmondat mátrix szemlélteti (1. táblázat). A mátrix celláiban az indexek gyakoriságát tüntettük fel az egyes szövegmondatokban A mátrixot a szokásosabb 'koreferenciaindex – szövegmondat'-táblázat helyett használjuk.

	K01	K02	K03	K04	K05	K06	K07	K08	K09	K10	K11	K12	K13	K14	K15
i01	2	2	2				1							1	
i02	5	1	2				5	1	2						
i03	2														
i04		3	8	1		1	4	9	1	3	1		1	3	6
i05		1				1								1	1
i06			1												
i07			1												
i08			1												
i09			1											2	1
i10			4												2
i11			2							1		1			
i12				2		2	2		2	1	1				
i13				3	8		2						4		
i14				2											
i15				5											
i16						2					2	24			
i17						2									
i18							1	1							
i19								1							
i20										2					
i21										3			2		
i22										1			1		
i23											1	11			
i24													2		
i25													1		
i26														3	
i27															1

1. táblázat
'Koreferenciaindex – szövegmondat'-mátrix

A mátrix alapján a koreferenciaindexek gyakoriság/előfordulás szerinti sorrendje (elsődleges szempontként a szövegmondatokban való előfordulás, másodsorban pedig a gyakoriság szerint rendezve):

i04 = (a szent város) – 41/12;
i02 = (a Jánoshoz jövő angyal) – 16/6;
i12 = (a szent város fala) – 10/6;
i01 = (Szent János Apostol) – 8/5;
i13 = (a szent város kapui) – 17/4;
i05 = (a Bárány, Jézus Krisztus) – 4/4;
i11 = (a drágakő, a kristálytiszta jáspis) – 4/4;
i16 = (a szent város falának alapkövei) – 28/3;
i09 = (Isten, az Úr) – 4/3;
i23 = (minden drágakő a jáspis kivételével) – 12/2;
i10 = (Istennek fényessége, amely a szent város világosságát adja) – 6/2;
i21 = (színarany) – 5/2;
i18 = (az arany mérőnád, amelyet az angyal tartott a kezében) – 2/2;
i22 = (tiszta, ill. átlátszó üveg) – 2/2;
i15 = (a kapukon szereplő nevek) – 5/1;
i26 = (a szent város temploma) – 3/1;
i03 = (az „utolsó hét csapással teli" csészék) – 2/1;
i14 = (a tizenkét kapu felett levő tizenkét angyal) – 2/1;
i17 = (a tizenkét apostol tizenkét neve) – 2/1;
i20 = (a szent város falának anyaga) – 2/1;
i24 = (drágagyöngy) – 2/1;
i06 = (lélek, amely itt János látomására utal) – 1/1;
i07 = (a hegy, amelyre az angyal vitte Jánost) – 1/1;
i08 = (a menny) – 1/1;
i19 = (a „négyszögű terület", ahol a szent város épült) – 1/1;
i25 = (a szent város utcája) – 1/1;
i27 = (a szent város fényének forrása) – 1/1.

Például az **„i04"** koreferenciaindex 41/12 gyakoriság/előfordulás száma azt jelenti, hogy az **„i04"** koreferenciaindex — a mátrixból kiolvashatóan — 12 szövegmondatban, összesen 41-szer fordul elő.

A mátrix soraiban levő koreferenciaindexeknek, a szöveg kulcsszavainak megtalálási helyét a mátrix oszlopaiból olvashatjuk le. Hogy ez milyen gazdag elemzési lehetőségeket nyújt, azt korábban az „Értelmezés"-ek kapcsán bemutattuk. A gyakorisági, ill. előfordulási mutatók mellett a mátrix oszlopai az egyes koreferenciaindexeknek a kiválasztott szövegrészletben explicite kifejezett kapcsolatait (t. i. egy szövegmondatban való előfordulásukat) is kifejezik.

Irodalomjegyzék:

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I-III., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967, 1970, 1976.

BALÁZS 1987. BALÁZS JÁNOS, *Hermész nyomában. A magyar nyelvbölcselet kérdései.* Magvető Kiadó, Budapest.

Biblia 1982:
Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.

Biblia 1996:
Biblia. Újszövetségi Szentírás. Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest.

Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972.

PETŐFI 1998:
PETŐFI S. JÁNOS, Koreferenciális kifejezések és koreferenciarelációk. Példaszöveg: Mt. 9,9-13. Máté meghívása. (Lásd jelen kötetben.) Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.

TAKÁCS 1986:
TAKÁCS BÉLA, *Bibliai jelképek a magyar református.* Magyarországi Református Egyház Sajtóosztálya Budapest.

The Bible 1982:
The Bible. Authorized Version. The Bible Societies, Oxford.

The Bible 1989:
The Bible. New International Version. Hodder & Stoughton, London—Sydney—...

Újszövetség 1982:
Újszövetség. Kiadja a Magyar Bibliatanács megbízásából a Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

Világirodalmi lexikon 5. 1977:
Világirodalmi lexikon, 5. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest.